

KLAGANDE

Jaktkritikerna, 802441-4370

MOTPART

Länsstyrelsen i Västerbottens län,
Förvaltningsavdelningen
901 86 Umeå

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut den 11 februari 2019,
dnr 218-1394-2019 (bilaga 1)

SAKEN

Licensjakt efter lodjur enligt jaktförordningen (1987: 905)

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avvisar de yrkanden som framställts av Jaktkritikerna
under rubriken ”Jaktkritikernas övriga yrkanden” nedan.

Förvaltningsrätten avslår överklagandet i övrigt.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Västerbottens län har beslutat om licensjakt efter högst sexton (16) lodjur i Västerbottens län 2019. I beslutet anges att jakten får bedrivas under tiden den 1 mars 2019 till och med den 15 april 2019, eller till dess att jakten avlyses (bilaga 1).

PARTENS INSTÄLLNING

Vad Jaktkritikerna anför

Jaktkritikerna överklagar beslutet och yrkar, även interimistiskt, att det ska upphävas. Jaktkritikerna yrkar vidare att

- all fällfångst, oavsett angivna fångstredskap, ska förbjudas vid jakt efter lodjur,
- all hundanvändning för att förfölja och jaga lodjur ska förbjudas,
- användandet av doftmedel ska förbjudas enligt 4 § artskyddsförordningen vid jakt för att locka lodjur i fällor,
- spårning med motorfordon inte ska tillåtas,
- det inte ska vara tillåtet att söka efter lodjursspår före den 1 mars,
- vapen inte ska få medföras vid sökning från motorfordon, samt
- allt trofésamlande av fridlysta arter ska förbjudas.

Jaktkritikerna anför bl.a. följande. Inom EU pågår en översyn över hur Sverige förhållit sig till art- och habitatdirektivet. Sverige underminerar landets rovdjurspopulationer. EU-kommissionen har ändrat sina riktlinjer för statligt stöd inom jordbrukssektorn vilket möjliggör full ersättning för skador orsakade av fridlysta rovdjur. Ändringarna gör det även möjligt att bevilja ersättning för uppförande av elstängsel eller inköp av boskapsvaktande hundar. Medlemsstaterna kommer också att tillåtas att återbetala full ersättning för veterinärkostnader till följd av behandling av sårade djur. Genom dessa generösare ersättningsregler finns det en annan lämplig lösning. En konflikt-

lösning mellan människa och rovdjur kan inte lösas med våld och dödande av rovdjur. Sveriges länsstyrelser kan redan nu uppmärksamma artskyddet och utesluta jakt efter lodjur.

Upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus är inte tydligt belagt. Inventeringarna av lodjur visar på en minskande population. Den illegala jakten måste beaktas varvid jakten omfattar mer än tio procent av lodjuren i länet. Då finns det inte något utrymme för licensjakt. Länsstyrelsen har inte tillämpat försiktighetsprincipen utifrån aktuella inventeringsresultat. Länsstyrelsens underlag vad avser rovdjurens skada på renar ifrågasätts. Rennäringen kompenseras dessutom av skattemedel som uppgår till över 100 miljoner kr under exempelvis 2016. Ersättningen utgår oavsett skada på renar pga. rovdjursförekomst i området. Den beslutade jakten strider mot EU-lagstiftning och förbudet att fånga och döda lodjur under deras parnings- och uppfödningstid. Enligt 4 § artskyddsförordningen är det inte tillåtet att störa djur under deras parningstid.

Jaktkritikernas övriga yrkanden

Jaktkritikerna yrkar även att

- länsstyrelsen ska beakta bedömningar från veterinärexpertis avseende skador och stress för lodjur vid användandet av fällor.
- beslutsfrågan avseende fällor ska visas åter till Naturvårdsverket där Naturvårdsverket ska avge yttrande avseende varför användning av lodjursfällor tillåts.
- veterinär och djurvälståndsexpertis ska avge yttrande om hundjakt efter lodjur.
- länsstyrelsen ska beskriva hur de tolkar 5 § djurskyddslagen och 27 § jaktlagen vad avser nya jakthundstyper och överansträngning av djur bl.a. i hög snö.

- länsstyrelsen ska förtydliga vad som avses med kulturbärande i användning av skoter, hundar och fällor m.m.

RÄTTSLIG REGLERING

Av 23 c § jaktförordningen framgår att förutsättningen för att licensjakt efter bl.a. lodjur ska kunna tillåtas, är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade former. Bestämmelsen i 23 c § jaktförordningen ska tolkas mot bakgrund av motsvarande bestämmelser i rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet).

EU-domstolen har i en dom den 14 juni 2007 i mål C-342/05 (Europeiska kommissionen mot Finland) uttalat att undantagsbestämmelserna i artikel 16.1 i direktivet ska tolkas restriktivt och att den myndighet som fattat beslutet har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag. Medlemsstaterna ska säkerställa att varje åtgärd som påverkar skyddade arter endast tillåts genom beslut som är noggrant och tillräckligt motiverade och som hänvisar till de skäl, villkor och krav som anges i artikel 16.1 i direktivet.

Av den allmänt tillämpliga proportionalitetsprincipen, som också slagits fast av EU-domstolen inom artskyddsområdet (se dom i mål C-76/08, Europeiska kommissionen mot Malta), följer att det undantag från skyddssystemet som en medlemsstat har för avsikt att göra, ska stå i proportion till de behov som motiverar undantaget.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Jaktkritikernas övriga yrkanden

De yrkanden som framställts av Jaktkritikerna under rubriken ”Jaktkritikernas övriga yrkanden” faller utanför vad förvaltningsrätten kan pröva i aktuellt mål. De ska därför avvisas.

Förutsättningar för licensjakt efter lodjur

Enligt bilaga 4 till art- och habitatdirektivet omfattas lodjur av det strikta skyddssystem som följer av direktivet. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i rättsfallet HFD 2016 ref 89 funnit att det är möjligt att tillåta jakt med stöd av undantagsregeln i 16.1 e i art- och habitatdirektivet. Mot den bakgrunden finner förvaltningsrätten att det är möjligt att besluta om licensjakt även på lodjur, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Syftet med den beslutade jakten och annan lämplig lösning

Till skillnad från när det är fråga om skyddsjakt så finns det varken i 23 c § jaktförordningen eller artikel 16.1 e i art- och habitatdirektivet något särskilt syfte angivet som ska vara uppfyllt för att ett beslut om licensjakt ska kunna meddelas. För att det ska vara möjligt att göra en bedömning av om det finns någon annan lämplig lösning eller om undantaget från skydd mot jakt är proportionerligt måste det emellertid finnas ett syfte med licensjakten. Vid prövningen av undantag från det strikta skyddssystemet får det anses ligga inom en överprövande domstols kompetens att göra en prövning av om det syfte som beslutsmyndigheten har angett är acceptabelt i sig (se HFD 2016 ref. 89 och Kammarrätten i Stockholms dom den 14 november 2014 i mål nr 3273-13).

Förvaltningsrätten tar därmed ställning till om det syfte som länsstyrelsen har angett i sitt beslut till stöd för licensjakten efter högst 16 lodjur är acceptabelt i sig.

I beslutet anger länsstyrelsen att syftet med licensjakten är att minska de negativa och öka de positiva socioekonomiska effekterna av rovdjursförekomst och att underlätta de psykosociala förutsättningarna för renskötarna. Länsstyrelsens beslut syftar även till att uppfylla riksdagens målsättning om maximalt tio procent förluster inom rennäringen pga. rovdjurspredation. Av det överklagade beslutet framgår även att syftet är att frigöra utrymme för järv i Västerbotten samt att lodjuren ska betraktas som en resurs istället för ett skadedjur av länets befolkning. Länsstyrelsen eftersträvar viltförvaltningsdelegationens målsättning om 23 föryngringar av lodjur i länet.

Länsstyrelsen har i beslutet övervägt andra lämpliga lösningar än licensjakt men funnit att licensjakt för länet som helhet är den enda metoden för att hålla lodjursstammen på en nivå som motsvarar målsättningen för stammen i länet. När det gäller stora områden och långa tidsperioder framhåller länsstyrelsen svårigheten att använda alternativa metoder utifrån att renarna rör sig i enlighet med naturen och genom årstidsbundna vandringar över stora områden. Exempelvis har skyddsjakt avfärdats som en kostsam och ineffektiv metod där lodjuren betraktas mer som skadedjur än en resurs.

Förvaltningsrätten anser att det syfte som anges är acceptabelt och att licensjakt får anses vara ändamålsenligt i förhållande till angivet syfte. Utifrån den beskrivning av förekomst av lodjur i länet och andra möjligheter att uppnå syftet, som anges i beslutet finner förvaltningsrätten att det inte finns någon annan lämplig lösning än licensjakt.

Gynnsam bevarandestatus

En av förutsättningarna för att licensjakt ska kunna beviljas enligt jaktförordningen är, som nämnts ovan, att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos arten i dess naturliga utbredningsområde. Jaktkritikerna har ifrågasatt huruvida lodjursstammen i Sverige har en gynnsam bevarandestatus. Jaktkritikerna har i denna del även ifrågasatt länsstyrelsens inventeringsresultat och framhållit den illegala jaktens inverkan på lodjurens gynnsamma bevarandestatus.

Det nationella referensvärdet för lodjur har fastställts till 870 individer. Populationsberäkningar utifrån Naturvårdsverkets senaste inventering av lodjur vintern 2017/2018 visar att det finns cirka 1 202 lodjur i Sverige. För det norra rovdjursförvaltningsområdet som Västerbotten tillhör har Naturvårdsverket fastställt en miniminivå för lodjur på 66,5 årliga föryngringar. Vid den senaste inventeringen i det norra rovdjursförvaltningsområdet kvalitetssäkrades 95 föryngringar. För Västerbottens del har Naturvårdsverket fattat beslut om en miniminivå på 13,5 lodjursföryngringar. Länsstyrelsen i Västerbotten har använt sig av inventeringsresultat från de tre senaste åren (2017-2019) för att beräkna antalet individer varvid medelvärdet uppgick till 161 lodjur. Det preliminära inventeringsresultatet för Västerbottens län visar på 24 familjegrupper av lodjur. Inventeringen är dock inte avslutad och det förväntas tillkomma ytterligare någon eller några familjegrupper innan inventeringen är avslutad.

Förvaltningsrätten finner inte skäl att ifrågasätta angivna inventeringsuppgifter, vilka måste vara utgångspunkten i bedömningen av om den beslutade licensjakten på lodjur försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Förvaltningsrätten konstaterar att lodjurspopulationen såväl nationellt som regionalt överstiger de av Naturvårdsverkets beslutade referens- och miniminivåerna.

Länsstyrelsen har också i sitt beslut redogjort för hur man kommit fram till den beslutade kvoten. I den beskrivningen har man fört ett resonemang i vilket man visar att man tagit hänsyn till olika faktorer som påverkar lodjursstammens storlek och vilken effekt det beslutade jaktuttaget kan förväntas få i förhållande till möjligheten att fortsatt upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för arten. Av det överklagade beslutet framgår även att det finns ett visst utrymme för skyddsjakt om behov skulle uppstå.

Förvaltningsrätten bedömer därför att den beslutade licensjakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos lodjurets bestånd i dess naturliga utbredningsområde, varken regionalt eller nationellt. Av det överklagade beslutet framgår att lodjurspopulationen i Västerbottens län legat inom förvaltningsintervallets övre del de senaste fyra åren. Det har inte framkommit något som visar att lodjursstammen är genetiskt sårbar eller att nu beslutad licensjakt på annat sätt riskerar lodjursstammens sammansättning. Förvaltningsrätten finner därför att jakten är lämplig med hänsyn till lodjursstammens storlek och sammansättning.

Selektiv jakt under strängt kontrollerade förhållanden

Det överklagade beslutet innehåller tidsmässiga och geografiska avgränsningar. I beslutet finns krav på att jaktledaren kontinuerligt håller sig uppdaterad om den återstående tilldelningen. Beslutet innefattar också en rad villkor för lodjursjakten som i huvudsak motsvarar de villkor som slås fast i Naturvårdsverkets föfattningssamling 2014:25 om föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo.

Vidare anger jaktförordningen att länsstyrelsen får besluta om användning av motordrivet fordon samt hur man ska förfara med ett dödat djur. Förvaltningsrätten anser att det saknas skäl att ifrågasätta länsstyrelsens bedömning i dessa delar.

Förvaltningsrätten bedömer mot denna bakgrund att länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lodjur uppfyller kraven om såväl selektivitet som jakt under strängt kontrollerade förhållanden. Förvaltningsrätten finner inte skäl att ändra villkoren i det överklagade beslutet.

Jaktkritikerna har gjort gällande att jakt efter lo under parningssäsongen utgör en inte obetydlig störning och bryter mot EU-rätten. Av 3 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2010:15, ändringsföreskrift NFS 2014:25) för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo framgår emellertid att i det Norra rovdjursförvaltningsområdet får länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo gälla perioden från och med den 1 mars längst till och med den 15 april. Jakttiden är vald utifrån artens biologiska förutsättningar, där bl.a. störningar i parningen har beaktats. Den av länsstyrelsen beslutade jakttiden är således förenlig med tillämpliga föreskrifter.

Slutsats

Förvaltningsrätten finner sammanfattningsvis att länsstyrelsen har grund för sitt beslut om licensjakt efter högst 16 lodjur eftersom samtliga kriterier för licensjakt bedöms vara uppfyllda. Den beslutade licensjakten bedöms vara proportionerlig i förhållande till lododjursstammens storlek och sammansättning samt med hänsyn till de syften som angetts för jakten.

Överklagandet ska därför avslås.

Eftersom förvaltningsrätten avgör målet slutligt föranleder yrkandet om inhibition ingen vidare åtgärd.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Överklagandet ska ges in till Förvaltningsrätten i Luleå men vara ställt till Kammarrätten i Sundsvall. Information om hur man överklagar finns i bilaga 2 (FR 03).

rådman

I avgörandet har även nämndemännen och deltagit.

Målet har föredragits av

Länsstyrelsen
Västerbotten

Beslut

Datum
2019-02-11

Ärendebeteckning
218-1394-2019
Arkivbeteckning

1(29)

Enligt sändlista

Beslut om licensjakt efter lodjur i Västerbottens län 2019

Beslut

Länsstyrelsen Västerbotten beslutar om licensjakt efter högst sexton (16) lodjur i Västerbottens län.

Beslutet fattas med stöd av 5 b, 9 b, 18, 23 c, 23 d och 24 d §§ jaktförordningen (1987:905) och Naturvårdsverkets beslut om delegering av rätten att fatta beslut om licensjakt efter lo till samtliga länsstyrelser utom Länsstyrelsen i Gotlands län (dnr. NV-04673-18 av den 15 juni 2018). I beslutet beaktas skyddsreglerna i artikel 12 i rådets direktiv (92/43/EEG) om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter och undantagsreglerna beträffande jakt och förvaring av jaktbyte i artikel 16 samma direktiv. I beslutet beaktas också det som sägs i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2014:25) om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2010:15) för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo.

Länsstyrelsen beslutar vidare att nedan angivna villkor ska gälla för beslutet. Jakt som inte följer dessa villkor sker utan stöd av beslutet och i strid med fredningsbestämmelserna i 3 § jaktlagen (1987:259). Straffbestämmelserna för jaktbrott finns i 43 och 44 §§ samma lag.

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 59 § jaktförordningen att detta beslut ska gälla utan hinder av att beslutet överklagas. Hur beslutet kan överklagas framgår av Bilaga 1.

Länsstyrelsen beslutar att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelsedelgivning. Beslutet fattas med stöd av 49 § delgivningslagen (2010:1932). Beslutet hålls under överklagandetiden tillgängligt hos Länsstyrelsen Västerbotten, Storgatan 71 B, Umeå och på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/vasterbotten.

Villkor

1. När får jakten bedrivas?

Jakten får bedrivas från och med den 1 mars 2019 till och med den 15 april 2019 eller den tidigare tidpunkt då jakten i området avlyses.

Länsstyrelsen erinrar om att lodjur enligt 9 § jaktförordningen får jagas bara under tiden från och med en timme före solens uppgång till och med en

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I LULEÅ	
2019-02-28	
Målnr:	505-19
Aktbil:	3 Enhet: 1

timme efter solens nedgång. Under timmen efter solens nedgång får jakten endast bedrivas som vaktjakt eller smygjakt.

2. Var och hur många djur får fällas?

Länet delas in i tre jaktområden. Jakt får bedrivas i västra och i sydöstra delområdet. Västra området utgörs av fjällkommunerna Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Dorotea. Sydöstra området utgörs av kommunerna Lycksele, Åsele, Vindeln, Bjurholm, Robertsfors, Umeå, Vännäs och Nordmaling. I Nordöstra området ingår kommunerna Malå, Norsjö och Skellefteå och jakt är inte tillåten inom detta område.

Jakten omfattar högst 16 lodjur, varav högst 9 djur får fällas i Västra området och högst 7 djur i Sydöstra området enligt kommunindelning ovan.

3. Vilka djur får fällas?

Lodjur får fällas oavsett djurens kön och ålder. Ungdjur bör dock av jakt-etiska skäl i möjligaste mån fällas före föräldradjur.

4. Jaktmedel m.m.

Hundar

Enligt Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lodjur får högst två hundar som ställer eller förföljer en och samma lo användas samtidigt. Hundar får inte bytas under jakt på en och samma lo och under en och samma dag.

Fångstredskap

Naturvårdsverket har överlämnat till Länsstyrelsen rätten att besluta om användning av fångstredskap vid licensjakt efter lodjur. Länsstyrelsen beslutar att typgodkända lodjursfällor för levandefångst får användas under licensjakten. Dessa är Åbrånsfällan (L93), Lofälla modell Grimsö (L94), Tunnel-fälla modell Söderholm (L95), Sinkabirum (L99) och Sinkabirum kombi (L112).

Fällor ska anmälas till Länsstyrelsen av den som avser att bedriva licensjakt med hjälp av fälla. Anmälan ska göras skriftligt med vanlig post (Länsstyrelsen Västerbotten, 901 86 Umeå) eller e-post (vasterbotten@lansstyrelsen.se). En sådan anmälan ska ske innan licensjakten börjar och den ska vara Länsstyrelsen tillhanda senast den 28 februari 2019. Anmälan ska innehålla namn, adress och telefonnummer av den som avser att bedriva licensjakt med hjälp av fälla, vilken fälltyp det rör sig om, i vilken kommun fällan ska placeras samt en exakt platsangivelse i form av koordinater, med uppgift om använt koordinatsystem. Företrädesvis används något av koordinatsystemen RT90 eller Sweref 99.

Fällor som används ska, vare sig de är gillrade eller inte, märkas med användarens namn, adress och telefonnummer. Denna märkning ska vara väderbeständig. Fällorna ska vittjas minst två gånger per dygn (morgon och kväll). Länsstyrelsen rekommenderar även att fällan förses med en larmanordning

som meddelar när fångst har skett så att vittjning kan ske snabbare. Tillsyn kan komma att genomföras av Länsstyrelsens fältpersonal.

Länsstyrelsen erinrar om att lockmedel/doftämnen endast får användas om de är syntetiska, om de är tillverkade av växtextrakt eller om de är framställda i Sverige av material från vilda svenska djur. Delar från vilt från samma eller angränsande kommun får användas. Rester från tamdjur får inte användas och till tamdjur räknas även renar.

Motordrivna fordon

Motordrivet fordon får användas för att på befintligt vägnät och på befintliga skoterleder söka efter lodjursspår. Detta utgör ett undantag enligt 24 d § andra stycket jaktförordningen från förbudet i 31 § jaktlagen att bedriva jakt från motordrivet fortskaffningsmedel. I samband med jakt med stöd av detta beslut får djur sökas från motordrivet fordon som färdas på väg eller markerad skoterled. Motordrivet fordon har samma betydelse som i 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner. Detta undantag innebär att sökande längs med väg eller skoterled får ske för så kallad ringning av djuren för att fastställa djurets ungefärliga vistelseplats. Undantaget ger inte rätt att från motordrivet fordon skjuta, spåra, förfölja eller genskjuta djuret. Undantaget ger inte heller rätt att nyttja motordrivet fordon för att förhindra att lodjuret kan undkomma eller för att avleda dess uppmärksamhet från den som jagar. Undantaget ger inte heller rätt att med motordrivet fordon söka efter lodjursspår före den 1 mars 2019.

Länsstyrelsen erinrar om att skjutvapen enligt 22 § jaktförordningen inte får medföras vid färd med motordrivet fordon i terräng.

5. Vilka får utföra jakten?

Person som har jakträtt i områden som omfattas av detta beslut har rätt att delta i jakt efter lodjur på det jaktområde där han/hon har jakträtt, under förutsättning att jakträtten omfattar jakt efter lodjur. Jakt får inte bedrivas utan att en ansvarig jaktledare utsetts på förhand vid varje jakttillfälle. Vid ensamjakt är den ensamme jägaren jaktledare.

Den som tänker bedriva licensjakt efter lodjur ska enligt 49 § jaktförordningen registrera sig i Naturvårdsverkets Jägarregister. Det tidigare undantaget att bara jaktledaren behöver vara registrerad för lodjursjakt gäller inte längre.

Anmälan kan göras via

- Naturvårdsverkets talsvar: 0771-18 34 11 (följ instruktionen där);
- Naturvårdsverkets kundtjänst: 010-698 17 00 (ange personnummer);
- e-post till jagarregistret@naturvardsverket.se (ange personnummer);
- inloggning på <https://jagarregistret.naturvardsverket.se/Auth> med Bank-ID

6. Lodjursjägarens ansvar

Var och en som jagar lodjur ska hålla sig informerad om hur många djur som återstår av tilldelningen i det område där lodjursjakt bedrivs. Denna information finns att tillgå via Länsstyrelsens telefonsvarare som nås på telefonnummer 010-225 41 15. Den som fäller ett lodjur sedan jakten avslysts kan komma att dömas till ansvar för jaktbrott eller grovt jaktbrott enligt 43 eller 44 §§ jaktlagen om man av oaktsamhet inte hållit sig informerad.

7. Jaktledarens ansvar

I 7 § Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2014:25) om ändring i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2010:15) för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo specificeras jaktledarens ansvarsområden rörande lodjursjakten.

- Jaktledaren ansvarar för att kommunikationsvägarna under jakten säkerställer att villkoren för jakten följs.
- Jaktledaren ska inför varje jakttillfälle och minst en gång varannan timme under pågående jakt hålla sig informerad om hur många djur som återstår av tilldelningen i det område där licensjakt bedrivs.
- Vid jakt med fångstredskap ska jaktledaren kontrollera att lo återstår av tilldelningen innan fångad lo avlivas.
- Jaktledaren ska inför varje jakttillfälle försäkra sig om att en hund som är särskilt tränad i att spåra skadat vilt ska kunna finnas på skottplatsen inom högst två timmar från påskjutningen i enlighet med 17 § andra stycket jaktförordningen.
- Jaktledaren ska före jaktens början informera samtliga jaktdeltagare om villkoren för jakten, kommunikationsbestämmelser, otillåtna skjutriktningar, gränsförhållanden samt om övriga regler som kan behövas för jaktens genomförande. Jaktledaren ska vidare informera om skyldigheten att inneha vapenlicens och giltigt statligt jaktkort.
- Jaktledaren ska informera varje jaktdeltagare om att han eller hon bör vara ansvarsförsäkrad, bör bära röda band eller motsvarande kännetecken under jakten samt att han eller hon årligen före jakten bör ha förvässat sig om att kulvapnet är inskjutet och att han eller hon har tillräcklig skjutskicklighet för att bedriva jakt efter lo.
- Jaktledaren ska informera varje jaktdeltagare om riskerna för skadskjutning av lodjur, uppmana jaktdeltagarna att vid jakt med kulgevär endast skjuta med stöd och att endast skjuta mot stillastående lodjur med rena sidoskott samt, vid jakt med hagelvapen, inte skjuta på avstånd över 20 meter.
- Jaktledaren ska informera skytten om dennes ansvar att rapportera fälld lo till Länsstyrelsen i enlighet med 5 b § jaktförordningen, att rapportering av fälld lo ska ske snarast och senast inom en timme från den tidpunkt då djuret fällts och att rapportering av påskjuten lo ska ske snarast.

8. Anmälan av fälld eller påskjuten lo

Fälld lo ska anmälas av skytten till Länsstyrelsen *snarast och senast inom en timme* från den tidpunkt då djuret fällts. Anmälan av påskjuten lo ska göras av skytten till Länsstyrelsen *snarast*. Påskjutning definieras i detta beslut enligt följande: *skott har avlossats mot lodjur med avsikt att fälla detta och det kan inte uteslutas att skottet har träffat lodjuret, men lodjuret har inte fällts*.

Anmälan ska ske till telefon 010-225 41 15. Vid anmälan ska följande anges:

1. Namn, adress och telefonnummer till skytten;
2. Namn, adress och telefonnummer till ansvarig jaktledare;
3. När lodjuret fällts eller påskjutits (datum och klockslag);
4. Var lodjuret fällts (jaktområde enligt detta beslut samt koordinater eller plats som går att återfinna på karta 1:100 000);
5. Djurets kön och ålder, om det är möjligt att fastställa;
6. Vilket jaktsätt som användes.

I samband med anmälan om fällt djur informerar Länsstyrelsen om hur det ska förfaras med det fällda djuret. Länsstyrelsens besiktningsman kontakter skytten angående tidpunkt och plats för besiktningen.

9. Platsundersökning och eftersök av påskjuten lo

Den som påskjutit lo ansvarar tillsammans med jaktledaren för att platsundersökning genomförs för att undersöka om lon är skadad eller inte. De ska säkerställa att spår på skott- och fallplats inte förstörs.

Den som påskjutit lo ansvarar tillsammans med jaktledaren för att eftersök genomförs om inte platsundersökningen eller andra omständigheter visat på att lon är oskadad. Eftersök ska genomföras tills dess:

1. djuret påträffats dött,
2. djuret påträffats skadat och avlivats,
3. vid jakt med kulvapen, kulans anslagsplats eller nedslagsplats från det avlossade skottet är så belägen att den utesluter att djuret skadats, eller
4. djuret inte kan anträffas.

Hundar som används vid eftersök av påskjutna lodjur bör i lämpligaste mån vara särskilt tränade i att spåra lodjur.

Jaktledaren ska på begäran uppvisa skottplatsen för Länsstyrelsens besiktningsman. Jaktledaren ska till Länsstyrelsens besiktningsman redovisa hur platsundersökning eller eftersök genomförts samt tillsammans med besiktningsmannen dokumentera dessa åtgärder på blankett *Påskjuten lo – platsundersökning och eftersök* (Bilaga 2).

10. Besiktning av fälld lo

Länsstyrelsens besiktningsmän besiktar samtliga fällda lodjur. Besiktningsmannen fyller tillsammans med skytten i blankett *Registrering av fälld lo*

(Bilaga 3) och blankett *Besiktning, provtagning och märkning av fälld lo* (Bilaga 4).

Skytten ska inom ett dygn från det att djuret fällts uppvisa hela det fällda djuret för Länsstyrelsens besiktningsman.

Besiktningsmannen tar vid besiktning ett hudprov (referensprov, ca 1 x 4 cm) och märker loskinnet med ett mikrochip vid sidan av flåsnittet vid buk eller bröst. Märkningen fungerar som ett bevis på att djuret fällts lagligt, varvid blanketten *Besiktning, provtagning och märkning av fälld lo* (Bilaga 4) ifylls.

Flådd kropp inklusive huvudet sänds till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) genom besiktningsmannens försorg. Flådd kropp ska om möjligt inte frysas och inre organ får inte tas ur. Del av skinn som är eller kan misstänkas vara angripet av skabb ska också skickas in. Delarna skickas i två försändelser där referensprovet skickas separat och övriga delar skickas tillsammans. I varje försändelse bifogas en kopia av blanketten *Registrering av fälld lo* (Bilaga 3). I försändelsen av djurkroppen ska även bifogas en kopia av blanketten *Besiktning, provtagning och märkning av fälld lo* (Bilaga 4).

Om besiktningsmannen så begär ska skottplats/fallplats omgående uppvisas. Om skytten trots besiktningsmannens begäran inte uppvisar skottplats/fallplats eller om denna inte kan återfinnas eller om skytten vägrar att visa djurkroppen eller att lämna ifrån sig alla proverna, tillfaller hela lodjuret staten. Lodjur alternativt delar av lodjur som inte märks enligt gällande bestämmelser tillfaller staten.

Ytterligare upplysningar

Aktuell information om återstående tilldelning

Länsstyrelsen tillhandahåller en telefonsvarare med aktuell information om hur många lodjur som fällts och vad som återstår av tilldelningen. Denna telefonsvarare nås via telefonnummer 010-225 41 15. Informationen uppdateras minst en gång per dygn.

Avlysning

Länsstyrelsen avlyser jakten då det totala antalet djur fällts eller påskjutits och avräknats inom länet eller del av länet eller om jakttiden löpt ut. Länsstyrelsen informerar om avlysningen via telefonsvararen som nås via telefonnummer 010-225 41 15.

Avräkning

Länsstyrelsen beslutar huruvida ett påskjutet lodjur ska avräknas från kvoten eller inte. Påskjuten lo avräknas såvida det inte har påvisats genom Länsstyrelsens fältkontroll att djuret är oskadat.

Djur som påskjutits i ett jaktområde och faller i ett annat jaktområde avräknas i det jaktområde där djuret påskjutits.

Fälls lodjur med stöd av andra beslut eller dödas på annat sätt under den tid då licensjakt är tillåten efter lo, så avräknas dessa djur inte licenstilldelningen.

Jakträttshavarens rätt till delar av lodjuret

Under förutsättning att ovan nämnda uppgifter har rapporterats, att samtliga prover har insamlats samt att jakten i övrigt har skett i överensstämmelse med jaktlagstiftning och med villkoren i detta beslut, tillfaller skinnet av det fällda lodjuret jakträttshavaren. Jakträttshavaren får överlåta en fälld lo till annan person.

SVA genomför åldersbestämning av djuret, genom analys av en hörntand, varefter jakträttshavaren, alternativt den som jakträttshavaren har överlåtit kraniet till, kan få kraniet tillbaka mot en avgift. Önskar skytten att få tillbaka kraniet ska det anges särskilt på blanketten *Besiktning, provtagning och märkning av fälld lo* (Bilaga 4). Vid återsändandet informerar SVA om hur och av vem kraniet ska märkas med mikrochip.

Försäljning av skinn, kranium m.m.

Kommersiella aktiviteter som annonsering, köp, byte, försäljning av lodjurskinn eller andra delar av lodjur samt kommersiell förevisning av lodjur är förbjudna enligt artikel 8.1 i rådets förordning (EG) 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem. För lodjur skjutna i enlighet med detta beslut kan Jordbruksverket meddela undantag från förbudet genom ett CITES-intyg. CITES-intyget gäller för handel inom EU. För export av lodjur eller produkter av lodjur till länder utanför EU krävs ett särskilt exporttillstånd från Jordbruksverket. Ytterligare information finns på Jordbruksverkets hemsida (www.jordbruksverket.se).

Hantering av personuppgifter

När fallor för lodjursjakt anmäls, när fällda eller påskjutna lodjur rapporteras in och när fällda djur besiktigas samlar Länsstyrelsen in personuppgifter. Information om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Annan tillämplig lagstiftning

Länsstyrelsen erinrar om bestämmelserna i 27 § jaktlagen avseende grundreglerna för jaktens bedrivande och om vad som sägs i 31 § samma lag om användning av motordrivna fortkäffningsmedel. Länsstyrelsen hänvisar också till de inskränkningar som görs i 9 § jaktförordningen gällande jakttiden och till vad som sägs i bilaga 5 samma förordning om förbjudna medel och metoder för fångst och dödande. I 11 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt finns regler avseende godkända kulgevär. I 16 § samma föreskrifter framgår vilken ammunition som är godkänd vid jakt efter lo.

Vid användning av automatiska kameror, t.ex. i samband med fällfångst av lodjur, behöver tillämpliga bestämmelser i dataskyddsförordningen (GDPR, The General Data Protection Regulation) kring insamling (här genom fotografering) och hantering av personuppgifter beaktas.

Länsstyrelsen påminner också om att drönare inte ingår i begreppet "motor-drivet fordon". Drönare får därmed inte användas vid licensjakt efter lodjur.

Rekommendationer

För att undvika skadeskjutningar av lo rekommenderar Länsstyrelsen att jägare som avser att delta i lodjursjakt övningsskjuter på lodjursfigur.

Länsstyrelsens motiv för beslutet

Skäl för licensjakt

Enligt svensk jaktlagstiftning ska eventuella problem och skador som förorsakas av jaktbart vilt i första hand regleras genom jakt. I propositionen *En ny rovdjursförvaltning* (prop. 2008/09:210) skriver regeringen att jakt kan hålla rovdjursstammar på en nivå som inte leder till oacceptabla förhållanden mellan människa och rovdjur. En välreglerad jakt kan vara ett sätt att minska rovdjurs påverkan på bytesdjur, att bibehålla deras skygghet för människor, att stärka lokalbefolkningens delaktighet i rovdjursförvaltningen och att öka acceptansen för rovdjur.

Regeringen skriver vidare att den normala jakt- och beskattningsformen för lodjursstammen bör vara en noga reglerad licensjakt i de län som har stabila lodjursstammar. Lodjursförvaltning ska bedrivas på ett adaptivt sätt med bl.a. årlig utvärdering. Detta innebär bland annat att lostammen bör förvaltas genom licensjakt och inte skyddsjakt även i län med renskötsel.

I propositionen *En hållbar rovdjurspolitik* (prop. 2012/13:191) bedömer regeringen att samtliga rovdjursarter i Sverige har uppnått gynnsam bevarandestatus och menar att Naturvårdsverkets möjlighet till delegering av rätten att besluta om licensjakt till länsstyrelserna bör utökas. Regeringen menar att det är viktigt att det i län där miniminivån för en rovdjursart överskrids ges utrymme för en adaptiv ekosystembaserad förvaltning av denna art, så att hänsyn kan tas till bl.a. vikande populationer av bytesdjur och socioekonomiska faktorer.

I den nationella förvaltningsplanen för lodjur bedömer Naturvårdsverket att licensjakt är en effektiv, kontrollerbar och hållbar del av en aktiv lodjursförvaltning om den sker i begränsad omfattning. Licensjakt kan tillsammans med andra åtgärder såsom bidrag och ersättningar för skador samt samråd och information, bidra till att minska konflikter mellan människa och lodjur. När inventeringar visar att stammen ligger över det nationella referensvärdet kan licensjakt utgöra en av flera åtgärder i förvaltningen för att minska risken för socioekonomiska konsekvenser.

Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) har på EU-kommissionens uppdrag tagit fram riktlinjer för förvaltning av rovdjur på populationsnivå¹. Riktlinjerna antogs av kommissionen 2008 och de kan enligt kommissionens bedömning ligga till grund för inriktningen av rovdjursförvaltningen inom EU. I riktlinjerna anges bland annat följande:

From a conservation point of view there is no principle reason why large carnivore populations cannot tolerate some levels of lethal control or be managed under the same type of harvest system as wild ungulates or game birds, provided that the harvest is well managed. Proper management in this case requires effective monitoring of the population size, the setting of appropriate quotas and hunting seasons, and careful enforcement of these regulations.

Högsta förvaltningsdomstolen² har funnit att det är möjligt att tillåta jakt med stöd av undantagsreglerna i artikel 16.1 e i Art- och habitatdirektivet. Baserat på detta har Förvaltningsrätten i Luleå³ funnit att det är möjligt att besluta om licensjakt även på lodjur om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. I ovan nämnda beslut har Högsta förvaltningsdomstolen anfört att det vid bl.a. jaktbeslut måste tas hänsyn, förutom till artskyddet, även till andra intressen. Enligt artikel 2.3 i art- och habitatdirektivet är sådana intressen ekonomiska, sociala och kulturella behov samt regionala och sociala särdrag.

Juridiska förutsättningar för licensjakt efter lodjur

Art- och habitatdirektivet förbjuder avsiktligt dödande av bland annat lodjur. De möjligheter till undantag från förbudet som direktivet medger genomförs med motsvarande bestämmelser i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905). I 23 c § jaktförordningen regleras förutsättningarna för licensjakt efter stora rovdjur. Om det inte finns någon annan lämplig lösning och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde får beslut om jakt meddelas. Jakten måste också vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning och ske selektivt och under strängt kontrollerade former.

Bestämmelsen motsvarar Art- och habitatdirektivets artikel 16.1.e. Artikeln stadgar att om det inte finns någon annan lämplig lösning och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, får beslut om undantag från fredning meddelas. Ytterligare förutsättningar är att undantaget tillåts under strängt kontrollerade förhållanden, selektivt och i begränsad omfattning. Undantaget får enbart röra vissa exemplar av arten i en begränsad mängd, som fastställs av de behöriga nationella myndigheterna.

¹ Linell m.fl. 2008. Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).

² Dom i mål 2406-2408-16 och 2628-2630-16, meddelad den 30 december 2016

³ Dom i mål 2703-16, meddelad den 9 februari 2017

Enligt 23 d § jaktförordningen får Naturvårdsverket besluta om licensjakt efter lodjur. Enligt 24 a § i samma förordning får Naturvårdsverket delegera rätten att besluta om licensjakt efter lodjur till länsstyrelser. Förutsättning för en sådan delegering är att antalet föryngringar i rovdjursförvaltningsområdet överstiger den fastställda miniminivån för området.

Enligt Kammarrätten i Stockholm⁴ är det nödvändigt att det i beslut om undantag från bestämmelserna i artikel 16.1 i Art- och habitatdirektivet anges ett syfte när insamling av djur ska ske, i det här fallet genom licensjakt. Syftet ska vara acceptabelt och undantaget ska vara ändamålsenligt och proportionerligt.

Licensjaktens syften

Förvaltning av rovdjur är en mångfacetterad verksamhet. I renskötselområdet upptas en stor del av verksamheten av arbetet med rennäringens problem med rovdjur. Det finns en rad olika åtgärder som kan tillämpas för att minska rovdjursproblem inom rennäringen. Beroende på problembild samt de tidsmässiga och rumsliga förutsättningarna är olika åtgärder lämpliga för detta i olika sammanhang. På en småskalig nivå är skyddsjakt och ibland andra åtgärder än jakt möjliga att tillämpa. På en storskalig nivå är det licensjakten som är den lämpligaste åtgärden. Licensjakt, det vill säga en populationsreglerande jakt i syfte att anpassa stammens täthet, storlek och tillväxt, är en viktig och grundläggande komponent i förvaltningen av lodjur och björn i Västerbotten.

Övergripande syften med licensjakt efter lodjur är att bidra till att nå riksdagens målsättning om maximalt 10 procents förluster inom rennäringen på grund av rovdjurspredation; att bidra till gynnsamma psykosociala förutsättningar för renskötarna; att minska de negativa och öka de positiva socioekonomiska effekterna av rovdjursförekomst; samt att bidra till att rovdjuren och rovdjursförvaltningen upplevs som legitima av befolkningen i länet och i landet.

Mer specifika syften med licensjakten är att följa det beslut om målsättningar för lodjursstammen som Viltförvaltningsdelegationen i Västerbotten har tagit (dnr. 511-5851-2015): det ska årligen finnas 23 föryngringar av lodjur i länet, men stammen får fluktuera mellan 14 och 32 föryngringar per år. Licensjakten syftar också till att nå länets målsättningar för problembildens omfattning inom rennäringen (maximalt 10 procents förluster på grund av rovdjurspredation inom länets samebyar), att frigöra utrymme för förekomst av järv (som är en prioriterad art för rovdjursförvaltningen i Västerbotten), samt att bidra till att lodjuren betraktas som resurs snarare än skadedjur av länets befolkning. Licensjakten bidrar även till att uppfylla specifika målsättningar för rovdjurens socioekonomiska påverkan i Västerbotten (fler djur fälls vid licensjakt än vid skyddsjakt), i enlighet med Viltförvaltningsdelegationens beslut (dnr. 511-7163-2018).

⁴ Dom i mål nr 3273-13, meddelad den 14 november 2014

Den bärande tanken med rovdjursförvaltningen i renskötseområdet är att skadorna för renskötseln ska begränsas så att de hamnar under den av riksdagen antagna toleransnivån. Detta ska ske på ett sätt som har så små konsekvenser för rovdjursstammarna som möjligt. Ett led i denna strävan är Länsstyrelsens fastställande av förvaltningsmål och förvaltningsintervall för lodjursstammen. Förvaltningsmålet har formulerats på så sätt att det definierar det lägsta antalet lodjur som är möjligt i länet utan att miniminivån för arten riskerar att underskridas, givet den observerade naturliga variationen i stammens storlek. Licensjakt kan användas för att reglera lodjurens antal, utbredning, täthet och tillväxt som ett långsiktigt förebyggande verktyg för att nå de uppsatta förvaltningsmålen.

Ett syfte med licensjakten efter lodjur i Västerbottens län är att minska de skador som lodjuren förorsakar inom rennäringen. Att rovdjuren förorsakar allvarlig skada inom rennäringen har visats i olika sammanhang⁵. Inom ramen av ett regeringsuppdrag har Sametinget och Naturvårdsverket sammanställt förlustsiffror och bedömt olika rovdjursarters påverkan på rennäringen⁶. Kunskapen om rovdjursskador inom rennäringen har legat till grund för regeringens förslag om en toleransnivå på 10 procent som även beslutats av riksdagen.

Licensjakten är ändamålsenlig

Enligt Kammarrätten i Stockholm⁷ är det nödvändigt att det finns ett syfte angivet i ett beslut om undantag från fredningsbestämmelserna. Undantaget behöver också vara ändamålsenligt och proportionerligt.

Ett övergripande syfte med jakten är att minska lodjurens socioekonomiska och psykosociala påverkan på rennäringen. Denna påverkan består av två delar – den skada som lodjuren gör genom att äta renar och den oro som lodjuren sprider bland rensköterna genom sin närvaro och den risk för angrepp på renar som detta medför⁸. Båda dessa delar kan åtgärdas genom att man hindrar lodjuren från att komma åt renarna. Under kort tid och i små områden kan detta göras med förebyggande åtgärder som t.ex. stängsling, bevakning, utfodring eller flytt av renhjordar med mera. Sådana insatser är dock inte möjliga att genomföra på en skala som omfattar ett helt län eller en hel lodjurspopulation och på lång sikt, eftersom åtgärderna på denna skala är alltför resurskrävande, skulle påverka den traditionella renskötseln negativt

⁵ T.ex. Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654.

⁶ Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.

⁷ Dom i mål nr. 3273-13, meddelad den 14 november 2014.

⁸ Jämför redogörelsen för vargens påverkan på rennäringen: Naturvårdsverket 2015. Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpåverkan som har gynnsam bevarandestatus i Sverige. – Skrivelse regeringsuppdrag att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm), NV-02945-15.

och skulle riskera att ha en negativ miljöpåverkan. Dessutom behöver lodjuren som finns i norra Sverige renar som föda, för att kunna bibehålla en livskraftig population.

Man kan även hindra lodjuren från att komma åt renar genom att avlägsna lodjuren. Detta kan göras genom att flytta lodjuren eller genom att avliva dem. Att flytta vilda rovdjur är en åtgärd som är tveksam ur djuretiskt perspektiv eftersom fångst, hantering, transport och utsättning påverkar djuren kraftigt och ökar deras mortalitet⁹. Dessutom är det svårt att hitta områden där befolkningen accepterar utsättning av rovdjur och speciellt av sådana individer som tidigare har betraktats som problematiska.

Att avliva lodjur kan göras främst genom skyddsjakt eller licensjakt. Jaktförordningens 28 § är svår att använda inom rennäringen, eftersom angrepp av rovdjur på renar sällan observeras av personer som är beväpnade.

Skyddsjakt är administrativt omfattande, den är vanligtvis händelsestyrd (dvs. inte planerad i förväg), den är oftast kostsam, den kan vara kontroversiell, och den har en effekt bara på kort sikt och inom ett begränsat område. Dessutom exkluderar skyddsjakten oftast den icke renskötande lokalbefolkningen och minskar dess möjligheter till att nyttja lodjuren som resurs, då djuren som fälls vid skyddsjakt vanligtvis tillfaller staten.

Licensjakt däremot är en väl grundad och planerad förvaltningsinsats och inkluderande företeelse där rennärings och lokalbefolkning kan samverka till ömsesidig nytta, där lodjuren kan vara en uppskattad resurs istället för skadedjur, och där den socioekonomiska och psykosociala påverkan på rennäringen minskar samtidigt som jakten kan generera inkomster för befolkningen i länet. Därmed förväntas acceptansen för lodjuren men också för rovdjursförvaltningen att öka.

Allvarlig skada

Länsstyrelsen påbörjade redan 2009 ett arbete där rovdjursproblematiken i varje enskilt sameby diskuteras och kartläggs i detalj. Arbetet sker i form av en strukturerad samrådsprocess och bygger på att Länsstyrelsen och samebyarna i samråd och utifrån ett adaptivt förhållningssätt fastställer hur man lokalt kan upprätthålla en hållbar renskötsel och bidra till en gynnsam bevarandestatus för rovdjuren. Tillvägagångssättet har senare formaliserats och utvidgats av regeringen¹⁰, Sametinget och Naturvårdsverket¹¹. På grund av detta arbete har Länsstyrelsen idag bra kvalitativa kunskaper om rovdjurs-skador i samebyarna, men kvantifieringen av skadebilden har av olika anledningar hittills varit svår.

⁹ Jämför erfarenheterna från flytt av varg i Sverige och från flytt av problembjörnar i USA.

¹⁰ Regeringsuppdrag Jo2010/2752 till Sametinget av den 16 september 2010.

¹¹ Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket

På nationell nivå har lodjurens predation på ren uppskattats totalt till mellan 10 000 och 50 000 dödade renar per år¹². Enligt teoretiska beräkningar minskar varje familjegrupp av lodjur det möjliga slaktuttaget ur renhjorden med cirka 100 renar per år¹³.

Enligt Sametingets och Naturvårdsverkets sammanställningar ligger många samebyar på förlustsiffror långt över 10 procent, men skillnaderna mellan samebyarna kan vara stora. Att ta fram konkreta siffror för varje sameby har visat sig vara ganska komplicerat, i och med att väder och vind styr hur bra samlingen av renar fungerar och därmed hur tillförlitliga inräknade siffror är. Det finns idag ingen enkel metod för att mäta predationstakten på små renkalvar mellan födseln och kalvmärkningen och det har visat sig vara svårt att införa metoder för bokföring av renarnas kön vid slakt.

Sammantaget gör detta att Länsstyrelsen idag inte har bra och kvantitativa siffror på vilka skador lodjuren förorsakar inom varje sameby i länet. Inom ramen för toleransnivåarbetet håller Sametinget på att, i samverkan med bl.a. Naturvårdsverket och länsstyrelserna, sätta en bättre och webbaserad funktion för dokumentation och beräkning av skadebilden. I Västerbotten har hittills en sameby använt den nya funktionen för att beräkna rovdjurs-skadorna. Under de tre säsongerna 2014/2015 till 2016/2017 låg förlusterna i den samebyn på 24, 16 och 25 procent av renhjorden. Här ingår förlusterna orsakade av samtliga rovdjur, inte bara lodjuren.

Å andra sidan har regelbundna möten inom ramen av arbetet med förvaltningsverktyget mellan Länsstyrelsen och samebyarna fört med sig en omfattande kvalitativ kunskap om vilka problem lodjuren förorsakar, med avseende både på företagsekonomiska, socioekonomiska och psykosociala effekter och på frågor rörande den upplevda legitimiteten av rovdjursförvaltningen. Detta för med sig att Länsstyrelsen kan mäta problembildens omfattning på ett relativt tillförlitligt sätt, även om skadebilden inte exakt kan beskrivas i termer av antal döda renar eller kronor och ören. En uppföljning av problembilden görs vid de regelbundna mötena mellan Länsstyrelsen och varje enskild sameby.

Förutom att åtgärda företagsekonomiska effekter av lodjurspredation är ett ytterligare syfte med licensjakten att minska den negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som rovdjuren kan ha inom rennäringen. Utifrån ingående diskussioner i ämnet som har genomförts i Västerbottens Viltförvaltningsdelegation konstaterar Länsstyrelsen att licensjakten har en positiv socioekonomisk effekt också utanför rennäringen. Bland Västerbottens 25 beslutade indikatorer för rovdjurens socioekonomiska påverkan i länet är tre inriktade på att bibehålla och stärka licensjaktens betydelse inom rovdjursförvaltningen.

¹² Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.

¹³ Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654.

Skyddsjakt inget alternativ

Skyddsjakt är inget lämpligt alternativ till licensjakt. Vid skyddsjakt ska problematiska individer avlägsnas snabbt och effektivt. Ofta involveras ett fåtal personer och det kan tillämpas metoder som vid vanlig jakt inte är tillåtna. De fällda djuren omhändertas vanligtvis av myndigheterna. Rovdjuren får en karaktär av skadedjur och kostnaderna för samebyn kan bli höga. Jakten får oftast bedrivas på annans jaktområde och med metoder som kan upplevas som osportsliga, vilket kan öka motsättningar mellan ortsbefolkning och samebyn. Såvida inte skyddsjakterna genomförs i stort antal så har dessa svårt att ha en populationsreglerande effekt.

Vid licensjakt har många personer möjlighet att jaga och det finns ett stort intresse för jakt efter rovdjur i Västerbottens län. Jakten bedrivs med traditionella metoder och har acceptans i stora delar av befolkningen. I viss mån finns det möjlighet att sälja jaktupplevelser till betalande gäster (som med all annan licensjakt). Skytten får behålla det fällda djuret (när det gäller björn) eller delar av det (när det gäller lo), vilka sedan kan säljas vidare. Sammanlagt gör detta att lodjuren betraktas som resurs, attityderna är relativt positiva gentemot arten och det finns en acceptans för artens förekomst och förvaltning bland länets befolkning¹⁴.

Ingen annan lämplig lösning

Alternativa metoder till jakt diskuteras vid varje beslut om skydds- eller licensjakt efter rovdjur som tas av myndigheterna. Det finns sammanställningar¹⁵ för detta och även genomförda tester¹⁶ av olika metoder. I vissa lägen kan alternativa metoder till jakt vara en annan lämplig lösning, men detta gäller i de fall där problembilden är konkret och väl avgränsad i tid och rum. Där kan samling av renhjorden, utökad bevakning, utfodring, tillfällig stängsling, flytt av renar till alternativa betesmarker, flytt med lastbil istället för till fots med mera vara framgångsrika. De flesta metoderna är mycket kostsamma och det är vanligtvis svårt för samebyn att hitta finansiering för sådana åtgärder, vilket försvårar deras tillämpning.

När det gäller stora områden och långa tidsperioder är de flesta alternativa åtgärderna omöjliga att använda. Renarna rör sig i enlighet med sin natur i årstidsbundna vandringar över enorma områden. Väder och vind gör att denna dynamik ser lite olika ut från år till år. Den stora rumsliga skalan gör att byggnadstekniska lösningar får anses vara omöjliga att realisera på sameby- eller länsnivå, det går helt enkelt inte att bygga tillräckligt många anläggningar och dessutom sätta dem på rätt plats, eftersom de rätta platserna kan variera från år till år.

¹⁴ Sandström m.fl. 2014. Attityder till rovdjur och rovdjursförvaltning. – Rapport 2014:1, Umeå universitet och SLU.

¹⁵ T.ex. Sametinget & Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.

¹⁶ T.ex. Karlsson m.fl. 2012. Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder. – Rapport från Viltskadecenter 2012:6.

Den långa tidsskalan gör att arbetsintensiva metoder skulle medföra enorma kostnader. En alltför stor påverkan på renarnas naturliga beteende skulle innebära att rennäringen förlorar sin extensiva och uthålliga karaktär och att renskötselns möjligheter minskar att vara en viktig traditionsbärare i samernas samhälle.

Länsstyrelsen och samebyarna har i samverkan identifierat och avgränsat problemområden, där problembilden kan hanteras på andra sätt än genom licensjakt. I länet som helhet är dock licensjakt den enda metoden som kan användas för att hålla lodjursstammen på en nivå som motsvarar målsättningarna för stammen i länet, vilka i sin tur ska bidra till att uppnå de mål som riksdag och regering har satt upp rörande toleransnivå med mera. Utan licensjakt ökar lodjursstammen, vilket ökar behovet av skyddsjakt, med höga kostnader, minskad acceptans och en möjlig ökning av motsättningar mellan rennäringen och ortsbefolkningen som följd (se ovan). Även den illegala jakten på lodjur kan tänkas öka, och enligt populationsmodeller orsakar den redan idag en dödlighet av cirka 15 % bland lodjuren i norra rovdjursförvaltningsområdet¹⁷. Länsstyrelsens strävan är att minska denna illegala jakt.

Selektivitet

Licensjakten inriktar sig generellt på de lodjur respektive de områden som är mest problematiska för rennäringen och där andra lämpliga lösningar inte går eller är mycket svåra att tillämpa. Jämfört med fjolårets jakt tillämpar Länsstyrelsen i detta jaktbeslut en hårdare styrt zonindelning. I Nordöstra området är jakt inte tillåten, i syfte att ge den glesa lodjursstammen där en möjlighet att återhämta sig. Skillnaden i tilldelningen mellan Västra och Sydöstra jaktområdet återspeglar en något olika problembild i de båda områdena.

Jakten får bedrivas med skjutvapen och Länsstyrelsen rekommenderar att ungdjur fälls före föräldradjur, vilket medför en ökad selektivitet. Jakten får även bedrivas med fälla, vilket generellt ger möjligheten att frisläppa vissa djur efter fångst istället för att avliva dem. Jakten får dessutom endast bedrivas under viss tid. Länsstyrelsen menar att jakten därmed når den graden av selektivitet som är möjlig att åstadkomma inom licensjakten.

Strikt kontrollerade former

Beslutet innehåller såväl tidsmässiga som geografiska avgränsningar och beslutet har förenats med en rad villkor. Den som vill delta i licensjakt efter lodjur ska registrera sig i Naturvårdsverkets jägarregister. Jägarna ska hålla sig informerade om återstående tilldelning och anmäla fällda och påskjutna lodjur till Länsstyrelsen. Jaktledaren har ett uttalat och omfattande ansvar vid jakten. Länsstyrelsen besiktigar de fällda djuren och kan besöka skottplatser. Skinn och kranier märks med mikrochip. De fällda lodjurens flådda

¹⁷ Andrén, H. 2018. Beskattningsmodell för lodjur 2019–2020. Prognoser för lodjurspopulationen 2019 och 2020 i Sverige vid olika beskattningsnivåer. – Rapport från Viltskadecenter, SLU 2018–5.

kroppar lämnas in till Statens veterinärmedicinska anstalt, där obduktion sker och åldersbestämning genomförs. Länsstyrelsen menar att dessa åtgärder säkerställer att jakten sker under strikt kontrollerade former.

Begränsad omfattning

EU-kommissionen har år 2002 uttalat sig om det antal lodjur som skulle kunna jagas i Lettland med stöd av artikel 16.1. e i Art- och habitatdirektivet under en jaktsäsong. Av en population om 600-650 individer före jakt ansåg kommissionen att ett uttag av 50 individer, motsvarande 7,7 – 8,3 % av populationen, utgör en tillräckligt begränsad mängd och därmed är i överensstämmelse med direktivet. Detta under förutsättning att staten har antagit en förvaltningsplan för arten som har beaktats inför jakten samt att jakten inte försvårar upprätthållandet av den gynnsamma bevarandestatusen för arten.

Licensjakt efter lodjur bedöms både i den nationella och i den regionala förvaltningsplanen för arten som lämplig åtgärd som är en effektiv och hållbar del av en aktiv lodjursförvaltning om den genomförs i begränsad omfattning.

Ett licensjaksuttag av 16 djur ur en population som beräknas uppgå till cirka 160 individer (se nedan) motsvarar cirka 10 % av djuren. Därmed ligger uttaget något över den omfattning som EU-kommissionen tidigare har godkänt för Lettlands del. Länsstyrelsen har dock följt lodjursstammens dynamik i länet under 23 års tid och menar att det vissa år kan behövas större uttag för att licensjakten ska kunna ha sin populationsreglerande effekt på lodjursstammen.

Antalet lodjur som får fällas

Enligt en nyligen publicerad rapport¹⁸ från Loforskningsprojektet är tillväxttakten i norra rovdjursförvaltningsområdet för närvarande mycket låg och tillväxten uppgår bara till något enstaka procent. I samma rapport beräknades antalet familjegrupper som konstateras vid 2019 års inventering ligga vid cirka 24 stycken (95 % CI: 14–40 grupper) i Västerbotten, givet ett jaktuttag på 17 djur under 2018. I själva verket uppgick den kända, av människan förorsakade dödligheten bland lodjuren till 19 djur år 2018. Enligt preliminära resultat från den pågående lodjursinventeringen uppgår antalet konstaterade familjegrupper hittills till 24 och det förväntas tillkomma ytterligare någon eller några få grupper innan inventeringen avslutas. Lodjursprojektets prognoser ger således precis som ifjol ett relativt bra resultat, men vid tidigare beräkningar har de prognosticerade resultaten vanligtvis varit för låga.

Det finns en viss osäkerhet när det gäller beräkningen av det aktuella antalet individer i lodjursstammen, när utgångspunkten är antalet konstaterade familjegrupper. För att fånga upp denna osäkerhet använder Länsstyrelsen me-

¹⁸ Andrén, H. 2018. Beskattningsmodell för lodjur 2019–2020. Prognoser för lodjurspopulationen 2019 och 2020 i Sverige vid olika beskattningsnivåer. – Rapport från Viltskadecenter, SLU 2018-5.

delvärdet av de tre senaste inventeringssäsongerna (2017–2019) för att beräkna antalet individer. Beräkningen resulterar i en population i länet som uppgår till 149–172 lodjur, med ett medelvärde på 161 djur.

Lämplig jakt med hänsyn till nuvarande lodjursstam

Enligt jaktförordningen ska jakten vara lämplig med hänsyn till lodjursstammens storlek och sammansättning. Lodjurspopulationen i Västerbotten ligger nu för fjärde året i rad på ungefär samma nivå inom förvaltningsintervallets övre del. En känd dödlighet i lodjursstammen som uppgick till drygt 12 % under 2016, 2017 och 2018 har bidragit till denna jämna utveckling. I motsats till detta har en dödlighet på 14 respektive 19 % åren 2012 och 2013 bidragit till en kraftig minskning av stammen.

Länsstyrelsens målsättning är nu att fortsatt hålla dödligheten i lodjursstammen i Västerbotten på cirka 12 %, i syfte att därmed hålla populationsstorleken på samma jämna nivå. Ett sådant tillvägagångssätt, med ett långsiktigt jämnt uttag ur populationen, har visat sig vara framgångsrikt vid förvaltningen av brunbjörnen i länet.

Ett licensjaktsuttag av 16 djur ur en population som beräknas uppgå till cirka 160 individer motsvarar cirka 10 % av djuren. Denna tilldelning lämnar således utrymme för skyddsjakt efter några lodjur samt något djur som dödas i trafiken. Licensjakt, skyddsjakt och trafik tillsammans beräknas resultera i ett uttag av cirka 20 djur och därmed en dödlighet motsvarande cirka 12 %.

Enligt beskattningsmodellen som Loforskningsprojektet har tagit fram skulle ett uttag av 20 djur i Västerbotten föra med sig att inventeringsresultatet för säsong 2019/2020 med 57 % sannolikhet skulle ligga lägre än förvaltningsmålet, men att det med 88 % sannolikhet skulle vara större än nedre förvaltningsgränsen. I och med att Projektets beräkningar vanligtvis är konservativa bedömer Länsstyrelsen att lodjursstammen sannolikt även nästa säsong ligger nära förvaltningsmålet, dvs. cirka 23 familjegrupper.

Gynnsam bevarandestatus

Enligt Naturvårdsverket är referensvärdet för populationsstorleken hos lodjur 870 individer i Sverige och livsmiljön för lodjuren har bra kvalitet, samtidigt som framtidsutsikterna är bra och bevarandestatusen är gynnsam. Inventeringssäsong 2017/2018 dokumenterades 204,5 familjegrupper av lodjur i Sverige, vilka motsvarar en population på ungefär 1200 djur¹⁹.

Enligt Viltskadecenters sammanställning konstaterades 95 familjegrupper av lodjur i norra rovdjursförvaltningsområdet säsong 2017/2018. Enligt preliminära resultat från pågående inventeringssäsong (2018/2019) i Rovbase har hittills cirka 65 familjegrupper rapporterats i norra området, motsva-

¹⁹ Tovmo, M. & Zetterberg, A. 2018. Bestandsovervakning av gaupe i 2018. Inventering av lodjur 2018. Bestandsstatus för store rovdjur i Skandinavien. Bestandsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. Nr 2 2018.

rande cirka 400 djur. Ett antal ytterligare familjegrupper förväntas konstateras innan inventeringarna avslutas den 28 februari 2019. Den av Naturvårdsverket fastställda miniminivån för norra rovdjursförvaltningsområdet är 66,5 föryngringar, dvs. familjegrupper, per år.

Jämtland, Västernorrland och Norrbotten har inte tagit några beslut om licensjakt efter lodjur ännu. I Västerbottens län är miniminivån 13,5 föryngringar och nedre förvaltningsgränsen 14 föryngringar, motsvarande cirka 86 djur. En minskning av nuvarande lodjurspopulation på cirka 160 djur med 16 djur äventyrar således lodjurens gynnsamma bevarandestatus varken i länet eller i rovdjursförvaltningsområdet.

Områdesindelning

Områdesindelning under jakten ska följa lodjursstammens utbredning i länet och göra det möjligt att styra jakten till de områden där problembilden kring lodjuren förväntas vara svårast, främst med avseende på rennäringen. Områdesindelning kan också omvänt användas för att minska jakttrycket i områden där målet för lodjursstammen är en ökning.

För länet som helhet ska lodjursstammen hållas på ungefär samma nivå framöver. I olika delar av länet borde populationen dock minska respektive öka, för att en jämnare spridning av djuren ska kunna nås.

Länsstyrelsen menar att en indelning av länet i tre zoner, där jakt får bedrivas bara i två, är ändamålsenligt vid årets licensjakt. Det Nordöstra området, där jakt inte tillåts består av kommunerna Malå, Norsjö och Skellefteå. De båda zonerna där jakt tillåts är Västra området (de fyra fjällkommunerna) och Sydöstra området (resterande kommuner i Västerbotten).

Hundanvändning

Under senare år har det utvecklats jaktmetoder där det används ett flertal drivande hundar vid jakt, framför allt på björn men även på lodjur. Användandet av "koppel" där ett flertal hundar släpps för att på plats ställa eller driva fram djuret skiljer sig starkt från den i Sverige traditionella hundjakten med en eller maximalt två hundar. En jakt med få hundar, vilket sätts som villkor i detta beslut, är att föredra ur ett etiskt perspektiv. Enligt 27 § jaktlagen ska jakt bedrivas på så sätt att viltet inte utsätts för onödigt lidande.

Fångstredskap

Länsstyrelsen tillåter användning av fällor under licensjakten, i och med att Naturvårdsverket har öppnat för denna möjlighet igen från och med licensjakten 2015 och eftersom det finns en viss efterfrågan för denna jaktform, som under senare år också har tillåtits i andra delar av norra rovdjursförvaltningsområdet. Länsstyrelsen beslutar om villkor som är något striktare än Naturvårdsverkets när det gäller anmälan av fällplacering och antalet vittjningar per dygn.

Länsstyrelsen bedömer att en exakt platsangivelse är nödvändig för att underlätta tillsyn av fällor och besiktning av fällfångade lodjur och för att följa upp rapporter från allmänheten om förekomst av illegala fällor. Fällorna bör

vittjas minst två gånger per dygn, för att förkorta vistelsetiden i fällan för djur som har fångats. Länsstyrelsen bedömer att det finns ett samband mellan vistelsetiden och risken för att det fångade djuret ådrar sig skador. Skador på fällfångade lodjur har diskuterats som ett djuretiskt problem.

Det finns ett omfattande regelverk när det gäller utfodring av vilda djur. Detta regelverk behöver beaktas när lodjur ska lockas till en fälla med hjälp av djurdelar eller lockmedel/doftämnen.

Inkomna förslag

I skrivelse av den 4 december 2018 till länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län begär Jägarnas Riksförbund en licensjakt efter minst 175 lodjur i norra rovdjursförvaltningsområdet. Syftet med en sådan omfattande licensjakt skulle vara att minska lodjursstammen ner till referensvärdet för populationsstorleken i landet, det vill säga 870 djur. Förbundets utgångspunkt är att lodjuren är för många, att referensvärdena är för högt satta och att inventeringarna underskattar lodjursstammens storlek.

Länsstyrelsen menar att det inte finns utrymme för ett sådant kraftigt uttag ur lodjurspopulationen i norra rovdjursförvaltningsområdet. Lodjuren är få i Norrbotten, och preliminära resultat från den pågående inventeringen antyder att totala antalet föryngringar inte kommer att ligga långt över miniminivån för området. Ett sådant omfattande uttag skulle strida mot gällande nationella och internationella regelverk och åsidosätta nuvarande målsättningar för lodjuren både på regional och nationell nivå.

Länsstyrelsens samlade bedömning

Den av Länsstyrelsen beslutade licensjakten efter lodjur håller sig inom ramar för Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om länsstyrelsens beslut om licensjakt efter lo och Naturvårdsverkets delegeringsbeslut, följer intentionerna i den regionala förvaltningen av arten och tar även hänsyn till de nationella målen för lodjursstammen.

Som tidigare år baserar Länsstyrelsen även i år sitt ställningstagande delvis på preliminära resultat från årets pågående inventering av lodjursförekomst i länet. Detta gör att jakten bättre kan anpassas till aktuella förhållanden och att den därmed bör vara ett effektivare verktyg för förvaltningen av lodjursstammen.

Länsstyrelsen har i detalj redogjort för syftena med licensjakten och bedömer att dessa syften är acceptabla utifrån gällande regelverk. Länsstyrelsen menar att licensjakten är ändamålsenlig och att dess förväntade effekter är proportionerliga till de syften med jakten som har presenterats. Licensjakten förväntas hålla lodjursstammen vid förvaltningsmålet och bidra till att övriga målsättningar för arten i länet nås, vilket i sin tur för med sig minskade företagsekonomiska, socioekonomiska och psykosociala problem inom rennäringen och en ökad acceptans för rovdjur och rovdjursförvaltningen i länet. Licensjaktbeslutet är i högsta grad kunskapsbaserat och bygger i allt väsentligt på kvalitetssäkrad information.

Länsstyrelsen kan inte se någon annan lämplig lösning, givet de stora rumsliga och tidsmässiga skalorna som en långsiktig och adaptiv lodjursförvaltning på populationsnivå behöver hantera. Jaktens omfattning är lämplig med hänsyn till stammens storlek och utbredning. Jakten är selektiv och den sker i begränsad omfattning under strängt kontrollerade former.

Sammantaget bedömer Länsstyrelsen att förutsättningarna för licensjakt enligt gällande regelverk är uppfyllda och att licensjaktbeslutet inte försvårar upprätthållandet av lodjursstammens gynnsamma bevarandestatus, varken i länet, i norra rovdjursförvaltningsområdet eller i landet som helhet. Länsstyrelsen bedömer vidare att denna jakt bidrar till att hålla lodjursstammen inom ramarna för länets beslutade förvaltningsintervall, samtidigt som den bidrar till att minska lodjurens effekter på rennäringen.

Beslut i detta ärende har tagits av naturvårdsdirektör [REDACTED]. I den slutliga handläggningen av ärendet har i övrigt deltagit [REDACTED], [REDACTED] och [REDACTED], den sistnämnde föredragande.

[REDACTED]
Naturvårdsdirektör

[REDACTED]
Rovdjursansvarig

Bilagor:

- Bilaga 1. Hur man överklagar
- Bilaga 2. Blankett *Påskjuten lo - platsundersökning och eftersök*
- Bilaga 3. Blankett *Registrering av fälld lo*
- Bilaga 4. Blankett *Besiktning, provtagning och märkning av fälld lo*
- Bilaga 5. Lathund för lodjursskyttar

Hur man överklagar

FR-03

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från beslutets datum.

Hur räknar vi ut tiden?

Sista dagen för överklagande är exakt 3 veckor från den veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen för överklagande är en helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Så här gör du

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att kammarrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.

5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.